

Ἡ Ἀντίσα κοιμόταν τώρα βαθιά. — —

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου ξεχώριζαν τρεῖς σκιές, κάτω ἀπὸ τὸ ἤλεκτροϊκὸ λαμπιόνι τοῦ γωνιακοῦ σπιτιοῦ, πού βλάδιζαν σκυρτὰ καὶ κτυρασμένα. Ἔβλεπαν οἱ σκιές τοῦ γέρου ποιητῆ, τοῦ νευραστενικοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ καθολικοῦ παπᾶ, πού θ' ἀποτελούσαν, ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός, τὴ φθινοπωρινὴ πελατεὶα τοῦ παλαιοῦ κερκενίου.

ΒΕΛ. ΦΕΡΗΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΜΑΝΩΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΑΙΝΑΔΑ ΤΟΥ
ΤΗ ΜΙΧΤΗ

2.—

Ἴσως νὰ θυμάστε πως ὁ Τριανταφυλλίδης σαν ξεστόμισε τὸ φερόν του τὸν ἐπόπτη, ἀνατρίχιαξε. Οἱ ἀνατριχίλλες του ὅμως δὲν εἶτανε ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ· εἶτανε ἀπὸ τὸ φόβο τῆς καθαρῆς ψυχῆς, τῆς φιλαϊνάδας.

Ὁ φόβος αὐτὸς εἶναι ἀφιλοσόφητος φόβος. Εἶναι φόβος δηλαδὴ που δὲν ἀκούει μήτε τὴν ἱστορίαν, μήτε τὴ λογικὴν, μήτε καμιὰ μέθοδον. Ἀπὸ τὴν μέθοδον, ἀπὸ τὴν λογικὴν, ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μαθαίνουμε καὶ σημαντικὸν, καὶ ὅπου φιλονικία δε χωρᾶ, καὶ εἶναι αὐτὸ που ἡ καθαρῆς ψυχῆς δὲν πέτυχε. Ἀπέτυχε μάλιστα δεινὰ. Δὲν κατόρθωσε, τόσους τώρα καὶ τόσους αἰῶνες, οὔτε τὸ γραφτὸ μας, οὔτε τὸν προφορικὸν μᾶς τὸ λόγον νὰ καταχτήσῃ. Τους ἔκαμε θάλασσα καὶ τὸν ἕνανε καὶ τὸν ἄλλον. Ὅχι μόνον ἀργοπόρησε, οὐκ μόνον σταμάτησε τὸ ἔθνος, τὸ κατὰστρεψε κιόλας. Δὲν ἔχει λειπὸν αὐτὴ νὰ μᾶς προστάξῃ, νὰ μᾶς βρίζῃ, νὰ μᾶς κυβερνᾶ. Ἐχομε μᾶς νὰ τὴν πιάσουμε ἀπὸ τὸ μπράτσο δυνατὰ, ἔχομε νὰ τὴν φέρουμε μπροστὰ στὸ δικαστήριον τῆς Πατρίδας, ἔχομε νὰ τὴν ρωτήσουμε :

— «Μωρὲ σὺ, δε μᾶς λές, σίῶρα Καθαρέψουσα, με τι δικαίωμα βρίζεις ἕνα ἔθνος; Με τι θάρρος ἔρχεσαι καὶ ἀποφασίζεις πως δε θέλεις τὴ γλῶσσα σου; Με τι τόλμη μᾶς σκοτώνεις τὸ λάφυγγά μᾶς; Με τι ἀψηφησιὰ, με τι καταφρόνια τῆς ζωῆς μᾶς στραβώνεις με τὰ πρόφερα σου, τὰ στόματα μᾶς; Με τι ἀπτάθεια θέλεις νὰ μᾶς ἐπιθάλλῃς τὸν ἐπόπτη σου, τοὺς ἐπόπτες σου, τὸν ἐπόπτη σου ἀκόμη;

Ἔτσι θὰ ρωτήσουμε τὴν καθαρῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως καθαρῆς ψυχῆς δὲν ὑπάρχει, παρὰ μὲν ἄχα καθαρῆς ψυχῆς, θὰ φωνάξουμε στὸ Δικα-

στήριο της Πατρίδας τον κ. Μανόλη τον ίδιο μαζί με τον κ. Γληνέ, θα τους ρωτήσουμε και τους διδ' συγάμα :

— «Είχαμε ακουστά, κ. Μανόλη και κ. Γληνέ, πως εδώ και λίγα χρόνια συνηθίζαμε τον όρο επιθεωρητής, που περίφημος βέβαια δεν είναι μα που κάπως τρώγεται. Μας στοχαστήκατε τότες τον όρο επισίτης για να μας δείξετε τη μάθηση σας—από τον τρόπο της καθάρεισας. Να τη χαίρεστε ! Μα μοναχοί σας ! Τώρα σας ξαίρουμε. Τραβηχτήτε και καταργηθήτε !»

Μιλούσαμε πιδ' απάνω για το Δικαστήριο της Πατρίδας, Έπρεπε Δικαστήριο της Επιστήμης να τονομάσουμε. Άχ ! τι να σας κάμω παιδιά που κάθε τόσο είμαι αναγκασμένος να φέρνουμε σαν το δάσκαλο, και να κατηγορώ τους άλλους που δεν ξαίρουμε. Μα τι να γίνη, παιδιά μου, και πάλε αφού δεν ξαίρουμε που δεν ξαίρουμε ;

Δεν ξαίρουμε και δὲ σκέφτονται.

Δεν είδανε κάνε, δεν προσπαθήσανε να δούνε, να καταλάβουνε πιδ' είναι καθαρό η ουσία της μιχτής.

Μου φαίνεται πως την αποτελούνε διδ' στοιχεία που τα ξεδιακρίνει κανείς πολλ' έφκολα, ένα στοιχείο ακίνητο, κ' ένα κινητό.

Ακίνητο στοιχείο εννοούμε το στοιχείο το κανονικό. Οι τύποι πατέρας, μητέρα, παιδί, κρασί, νερό, ψωμί, δεν αλλάζουνε οτι κι αν κάμης είναι ασάλεφτοι.

Άμα βγής έξω από τον κανόνα όλα τους αρχίζουνε και σαλέβουνε. Αμίσως έχουμε θάλασσα.

Ίδου τι θέλουμε να πούμε. Τα πρωτόκλιτα και τα τριτόκλιτά μας έχουνε ασάλεφτη ονομαστική του πληθυντικού την κατάληξη -ες=πατέρες, μητέρες, πολίτες, νάφτες κ τ.λ.. κ.τ.λ.

Έρχεσαι όμως του λόγου σου και θέλεις με κάθε τρόπο να μας επιβάλης—πως αλλιώς να το πούμε ; — μιὰ κατάληξη -αι=πολίται νάφται, νεανίαι κι ότι άλλο σου κἀπνίση.

Νά σου λοιπόν και το στοιχείο το κινητό.

Εκείνοι που μιλάνε για παραχώρηση, για ουβιδασμό, για μέτρο, καλά καλά δεν αντιληφτήκανε τι μας γυρέβανε.

Η κατάληξη -αι είναι η δεν είναι σκέττο -ε στην προφορά ;

Τὸ ζήτημα—και το μόνο—νά σου το.

Αν είναι στην προφορά σκέττο ε οι συνέπειες είναι σίγουρες.

Επειδή στη γλώσσα μας δεν είχαμε ποτές κατάληξη -ε της ονομαστικής πληθυντικής, παίρνει δρόμο η αταξία. Θακούσουμε βουλε-

φται-οι, βουλεφτ-ές, βουλεφτάδες. Βασιλέβει το στοιχείο το κινήτo.

Εμείς το λοιπό δεν μπορούμε να καθιερώσουμε τὸ αεικίνητο. Πως ἡ καθαρέβουσα κάθε τόσο μας βγάξει στη μέση τύπους δικούς της, το κατέχουμε περίφημα, δεν ταγνοούμε διόλου, αφού αφετὸς εἶναι ἴσια ἴσια ὁ πόλεμός μας

Πρέπει κανείς τόντις να λυπηθῆ νέους ἐξυπνοὺς, δραστήριους ἀδρόπoυς που μιάζει σα να γεννηθῆκανε σκλάβοι. Σκλάβοι τῆς πρό-ληψης, τῆς καθαρέβουσας. Δε ρωτᾶ κανείς, δεν ἔχει το κουράγιο να ρωτήση πως τῆς περνᾶ τῆς καθαρέβουσας να μας φορτώση τὸ σβέρκο μ ἕναν ἐπόπτη. Σκύβουνε τὸ κεφάλι τους, ὅπως ὁ δύστυχος ὁ Μανό-λης και καταπίνουνε τακατάπιωτα.

Ἡ ανακατωσούρα, φίλε Μανόλη, δε φελά. Ἐχει κακοὺς τελωμοὺς. Σε μιὰ φιλλαδοῦλα σου βάζεις τὸ ρητὸ Fluctuat nec mergitur. Πρόσσεχε να μη γίνη Fluctuat et merditur.

Το μόνο φρόνιμο, το μόνο πραχτικό, το μόνο πατριωτικό, να στα-ματούμε, την ἴδια τη στιγμή ὅπου βγαίνει ἀπο τη φάμπρικά του, τον ὄρο που θα μολέψη το ἔθνος ἡ που θα το κάμη να χασομερήση στῆ διόρθωσή του. Θα του ζητούμε πασσαπόρτια, του ὄρου τοῦ καθαρεβου-σιάνικου. Ἐπόπτης; Πίσω, παρακαλοῦμε. Ἡ ἐπόπτης ἡ τίποτα. Ἡ τίποτις ἄλλο, κανονικό.

Και μη θαρρήτε πως εἶναι δύσκολο. Την ὥρα ὅπου θα εἰσαχτῆ ὁ ἐπόπτης στην κοινή χρῆση, ὁ κόσμος δε γνωρίζει ἀκόμη τον ἐπόπτη. Λοιπόν, ἐπόπτη, ἐπόπτη να τονὲ μάθη, ἀδιάφορο για τους πολλοὺς. Ἡ μόνη διαφορά: Ὁ ἐπόπτης δείχνει φόβο μιᾶς μούμιᾶς· ὁ ἐπόπτης φόβο του λαοῦ και σωστή κρίση.

Ὡς τώρα, το σύστημα το δασκάλικο στάθηκε το ἀκόλουθο, που εἶναι ὅσο μπορεί να φανταστῆ κανένας, ἀλλόκοτο κι ἀνάποδο.

Ἄμα τους χρειάστηκε κανένας ὄρος καινούργιος, ἀντὶς νὰ τὸν κα-νονίσουνε σύφωνα με τον κανόνα τῆς Νεοελληνικῆς, τον κανονίσανε σύφωνα με τον ἀνύπαρχτο κανόνα μιᾶς Ἀρχαίας που ποτέ της δεν ὑπαρξε—αὐτὸ εἶναι το πιδ νόστιμο και το πιδ τραγικό.

Ἄξαφνα εἶδανε γραμμένη τη λέξη φθόγγος στα βιβλία. Μπούγιου-ρουν ἐφέντιμ! Τὴν πήρανε ὅπως και τη διαβάσανε με το φ και με τὸ θ που λέμε στο φέρνω και στο θέλω. Οὔτε το φανταστῆκανε πως τὸ ζεβγάρωμα φθ με την τωρινή μας την προφορὰ δεν εἶτανε καθόλου φθ.

Το φ και το θ εἶτανε στην ἀρχαιότητα ἴχχοι ξαφνικοί και διπλοί,

πάει να πη πως ήτανε το φ ένα π με δασεία, το θ ένα τ με δασεία και τούτο.

Έτσι, ταχτικά όσο παίρνει, τὸ ζεγγάρωμα φθ κατάντησε στη Νεοελληνική μας φτ, φταρμίζω απο τὸφθαλμίζω (ματιάζω) και σήμερα ακόμη οφθαλμογιατρὸς (ακουστό μου στην Αθήνα· στην Κεφαλονιά μάλιστα οφταρμολογίατρὸς) φτάνω, εφτίς, εφτύνη, νὰ γραφτώ κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Λοιπὸν ο φτόγγος, ὄχι μονάχα νεοελληνικὸς μα και αρχαϊκός-ερος απο το δασκάλικο το φθόγγο, ἀφοῦ, ὅπως κι αν εἶναι, σώζει το τ του θ τοῦ κλασικοῦ.

Τίποτα!

Η αμάθεια το θέλει φθόγγο, για να χαλάσουν και την αρχαία μας και τη σημερινή μας την καθάρια νεοελληνική.

Λοιπὸν ἔτσι και οι ἄροι μας οι καινούργοι κ' η εθνική σωτηρία πάνε τοῦ βρόντου χάρη στὴν αμάθεια και την αστοχασιά.

Καιρὸς ἀφ'ὸ νὰ ἀψύουνε. Μ ἕνα λόγο η καθαρῆβουσα δεν ἔχει να κανονίση. Θα κανονίση το ἔθνος. Τότες θα βρῆ και το ἔθνος την ησυχία του, ἀμα η γλώσσα του γίνη κανόνας.

Ο φίλος ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ας με πιστέψη.

Ούτε ἀφ'ὸς δεν εἶναι σε θέση να κανονίση.

Μου παράγγειλε νὰ διαβάσω τις φυλλάδες του. Τι να σας πώ: Δὲν εἶναι πολλὸ πολλὸ εφκολοδιάβαστες. Στην «Ξενηλασία» του εἶχε κάπια τέχνη τοῦ παρουσιασμοῦ, την τέχνη να σου παρουσιάζη τα πράματα παστρικά και μεθοδικά. Εδὼ αν και με κάμποσα εἰσάρετα, με κάμποσα σωστά, σα να λείπη το ταλέντο. Μα μείντε ἡσυχαι. Βιβλιοκρισία δε θα καταπιαστούμε. Θα περιοριστούμε σ ἕναν τίτλο: Πριν καοῦν.

Ένας ἄθρωπος που μπόρεσε κ' ἔβαλε στο ξώφυλλο μιὰς κάπως σημαντικῆς φυλλάδας, ἀφου λογαριάζει 145 σελίδες, εἶναι ἄθρωπος που δε μιάζει πολλὰ να χαμπάρισε μήτε απο την αρχαία την Ελληνική και μήτε απο τη Νεοελληνική μας.

Απόδειξη που ο αγαθὸς μας ο Τριανταφυλλίδης σίγουρο και δε θὰ το πάρη ο νοῦς του για πιδὸ λόγο τάχα τοῦ κατακρίνουμε τὸν τίτλο του. Το λοιπὸν, ας μην τον ἀφίσουμε στα κρύα τοῦ λουτροῦ. Ας του ξηγήσουμε τα καθέκαστα.

Πρέπει νανεθεῦμε ἀπάνω, πολλὸ ἀπάνω, ἴσια με την εποχή ἔπου οι Πρώτοι Ἕλληνες μόλις εἶχανε χωριστή απο τους ἄλλους λαοῦς της Ἀσιανοεβρωπαϊκῆς φυλῆς, και ὅπου πρώτη φορὰ η ελληνική γλώσσα,

λειπὸν ἡ Πρωτοελληνική, πρόσθετε ἀνεξάρτητη στὴ μέση με νόμους, με κανόνες δικούς της.

Τότες μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς οἱ λέξεις τελιώνανε ὡπὼς τὸ *ψηλε* ἢ καθεμιὰ. Ὁ μακαρίτης ὁ Robert Gauthiot στα 1913 στὸ *ρωαί*ο του βιβλίου *La fin de mot en indo-européen*, σελίδα 133, λογάριάζε τις ἀκόλουθες κατάληξεις: *τ, ντ, ρσ, ρχ, ρτ*—Εἶναι καὶ πράματα γνωστὰ, που δὲν τὰ βγάζω πρῶτος στὸ δημόσιο. Πῶς εἶναι σήμερὰ γλωσσολόγος μάλιστα συγκριτιστής (comparatiste) καὶ ἐν ἑαίρει πὼς ὁ *ἄναξ* ὁ κλασσικὸς ἀρχιεὺς νὰ λέγεται *ἄναξτς*! Ὁ Gauthiot κ' οἱ συναδέλφοι του δὲν παρατηροῦνε ὡστόσο κάτι πολὶ περιεργότερο.

Στὸν Ὅμηρο βρίσκουμε τὴ λέξη *κρη*, δηλαδὴ *κρηθάρι*. Στὸν ἴδιον Ὅμηρο ἀνταμώνουμε τὸν τύπο *κρηθ*. Δοκίμῃ, ἡ ὅλη μας ἡ γλωσσολογία ἡ συγκριτικὴ ἀπο τὰ χρόνια τοῦ Bopp καὶ παρακάτω εἶναι μιὰ ψευτιά, ἓνα ὄνειρο, κ' ἀδύνατο νὰ ἐρμηνεφτοῦνε οἱ διὰ τύποι *κρη* καὶ *κρηθ* ἀλλιώς παρὰ γιὰ βλαστάρια κ' οἱ διὰ τοὺς ἐν τῷ πρῶτου τύπου *κρηθ*.

Ἄμα ὅμως ἀποδείχτηκε πὼς ὑπάρξε ὁ τύπος αὐτός, ἀποδειχναται σινάμα ὄχι μονάχα πὼς εἶτανε σὲ χρῆση τὸ *κρηθ*, μα κάτι περὶ-τερο ἀκόμη, δηλαδὴ πὼς μιλάνε οἱ ἀθρώποι με *ρίζες*, πράμα που τὸ ἀρνήθηκε ὁ Χατζηδάκης ὅταν πολεμοῦσε τὸ Deffner καὶ που εἶναι ἀπο τὰ μεγάλα του τὰ λάθια, τὰ ἱστορικά.

Νὰ λοιπὸν ἀσφαλισμένη ὡς καὶ μιὰ κατάληξη Θ τοῦ ἐνικεῦ, που ἴσως κίβλας νὰ μὴν περιορίστηκε στὴν ὀνομαστική.

Στὴν κλασσικὴ ὅμως, καλὲ τι λέω; στὴν ὀμηρικὴ τὴν ἐποχὴ τὸ χάος τὸ καταληχτικὸ διελύθηκε. Ὁ Ἕλληνας ἐνοσεὶ νὰ τελιώνῃ κάθε λέξη με *ρ, ν, σ*.

Δὲν αξίζει νὰ εἶναι κανεὶς γλωσσολόγος, α' δε συγκινηθῆ, α' δε σαστίσῃ, α' δὲν τρομάξῃ με τὴν καταπληχτικὴ τῆς συνέχεια που κυβερνᾷ τὸν ξευλογμὸ τῆς Ἑλληνικῆς μας ἀπο τὰ πανάρχαια τὰ χρόνια ἴσια με τὰ τωρινά μας.

Κοιτάχτε κ' ἐπειτα μου λέτε.

Στὰ προϊστορικά τὰ χρόνια, τοῦ κάκου καὶ ἡ γλώσσα μας δε σηκώνει κατάληξη *μ* οὔτε στα ῥήματα, οὔτε στα οὐσιαστικά· τὸ βλέπουμε ἀπο τὴ σύγκρισή της με τὴ λατινικὴ που λέει ἀξαφὰ *pedem* ἐνῶ εμεὶς πῶδα τὸ κάμαμε ἀμέσως. Τὸ βλέπουμε κ' ἀπο ἄλλα χίλια που περιττὸ νὰ ταναφέρω καὶ που διαβάζονται σ' ὅλες τις ἐπιστημονικὲς γραμματικὲς τῆς ἀρχαίας (νοῖτα λ. χ. G. Meyer Griechische Grammatik, ἐκδοσὴ γ' σελ. 57 καὶ 398).

Στον καιρό της Αγίας Γραφής μας έρχονται άξαρνα ονόματα εβραϊκά με την κατάληξη *μ* της ονομαστικής. Τὸ πιδ γνωστὸ ἡ Μαριάμ που με *μ* ἀκόμη τὴν ἔχει μια φορά ο Μαθθαίος. Τίποτα ! Γίνε-ται ἀμέσως Μαρία κ ἔτσι ζή και θα μας ζήση πάντα.

Σήμερα το κοτζάμ το τούρκικο - στο κοτζάμ παλάτι αρχίζει κι ακούγεται κοτζά χωρίς *μ*. Παρόμια η περσότερα, σα μιλοὺν αδασκά-λευτα, θα πάνε γις Μαδια=Μαδιαμ - και πάλε δίχως *μ* τελικό.

Γιατί αὐτό;

Γιατί ἀπο τα παμπάλαια τα χρόνια παρατηριέται στη γλώσσα μας μιὰ τάση που μας τη μαρτυροῦνε ἀπειρα κι ἀπειρα φαινόμενα. Θέλει ἀέρα, ορίζοντα θέλει ο νοὺς και η γλώσσα του Ρωμιού. Τον ἀέρα ἔμωσ του τον κδδουνε τα ούφωνα, τα *μ* πρώτα πρώτα, ἔπειτα και τα *π* και τα *κς*.

Για τούτο, με τους αιώνας, τους ἔδωσε δρόμο η γλώσσα μας. Ξεφορ-τώθηκε λίγο λίγο κάθε κατάληξη, την κατάληξη *κς*, την κατάληξη *ϑ* στα προϊστορικά μας τὰ χρόνια, ἔπειτα, στα ιστορικά, την κατά-ληξη *ρ*, την κατάληξη *ν* και βάσταξε ίσια με τις μέρες τις δικές μας μονάχα τη σιγματική, επειδή το *ς* δεν μπορεί να σταματήσει τον ἀέρα, ἔμωσ για λόγους ηχολογικούς που τους ζετίζουμε στη Νεοελληνική μας τη γραμματική, το *ρ* το τρεμοκίνητο η το *ν* το μυτόηχο

Η γλώσσα μας, ὄξω ἀπο το *ς* παραδέχεται μόνο και μόνο σήμερα τα φωνήεντα στο τέλος της λέξης, γιατί με τα φωνήεντα βγάξεις ἀέρα ὅσο θέλεις ¹.

Είπαμε πως η γλώσσα μας με την ἀγάπη της προς τὰ φωνήεντα και προς τον ἀέρα, μας φανερώνει κάποια τάση προς κάποιο ιδανικό.

Μπορεί ὄμως να πορέβγη ο Ρωμιὸς τα ούφωνα που του παίρνουνε το βήχα, μπορεί να γυρέβη τα τελικά τα φωνήεντα, μπορεί το στόμα του να θέβη ἀέρα, για να χάσκη πιδ ἔφκολα, πιδ ἔφκολα νὰ κάνη το χάχα.

Μήπως ἀραγες μαζί με τους χάχηδες θα καταλογίσουμε τώρα και τον κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη; Αμὲ πῶς αλλιῶς να τονὲ χαρα-χτηρίσουμε;

Το λιγώτερο που μπορούμε να πούμε πως είναι αστόχαστος κι ασυλλόγιστος.

1) Σημείωση. Θα να βρή αὐτὰ ξηγημένα φαρδιά πλατιά ο αναγνώστης στη Γραμματική τῆς Νεοελληνικῆς σα βγῆ. (Α' μέρος, βιβλίο του Δασκάλου, § 8 αρ. 227—251).

Όποιο νόημα κι αν της δώσεις, να σου μιιά τάση της Ελληνικής, ωγύγια, που μας φανερώνεται όσο που μας φανερώνεται και η γλώσσα μας.

Λοιπόν υπάρχει εδώ μιιά παράδοση, ένα πράμα που του χρωστάς σέβας.

Και τι κάνει ο Τριανταφυλλίδης μας;

Χάσκει, αρπάζει τον πρώτο τίτλο που του περνά, έτσι, από το μυαλό, και ασυλλόγιστα και αστόχαστα και παιδιάτικα, σου καθίζει έναν τίτλο: *Πριν καοθν!!!*

Ούτε το υποψιάστηκε πως είτε *πριν καοθν* έπρεπε να το γράψη ο χριστιανός, είτε *πριν καοθνε*, που είναι το μόνο σωστό! Αχ! τι κούτσουρα είναι τότες αυτοί μπροστά στην ιστορία της Ελληνικής και τι κουτσοურένια η δουλιά τους!

Μου παραπονέθηκε ο Τριανταφυλλίδης πως δε διάβασα τις φυλλάδες του. Ίσως να του παραπονεθώ και γώ που δε διάβασα τα βιβλία μου η τα διάβασε, αλίμονο, δίχως να τα καταλάβη. Απο τη μέρα που άρχισα να γράφω ίσια με τη γραμμή μου αυτή εδώ, κανένα ε τελικό δεν ξεσηκώνει κανείς στα γραφτά μου. Κάτι θα ξαίρω το λοιπό, σαν έρχουμαι και μιλώ για κανόνες και για νόμους.

Είναι αλήθεια που ο φίλος ο Τριανταφυλλίδης τα γραφτά μου δέν τα γουστέρνει πολλ κι αυτό είναι δικαίωμα του. Ο Τρικούπης, απο τή 1888, τη χρονιά όπου δημοσιεύτηκε το *Ταξίδι μου*, το προκήρυξε *αριστούργημα* σ ένα δημόσιο συμπόσιο. Στο συμπόσιο 'το διανοητικό που χάρισε ο Τριανταφυλλίδης στους δημοδασκάλους, προκήρυξε πως το *Ταξίδι μου* αριστούργημα δεν είναι.

Συμφωνώ πολλ περισσότερο με τον Τριανταφυλλίδη παρά με τον Τρικούπη, που ο Θεός και η ψυχή του. Το ζήτημα δεν είναι αν το *Ταξίδι μου* βγήκε αριστούργημα η όχι. Ο λόγος ο μόνος είναι αν το *Ταξίδι μου* είναι καλλιτεχνικό έργο η δεν είναι. Κάτι τέτιο έλεγα τού Τριανταφυλλίδη και θάρρεψε πως καρκιάμουμε, σα βέρος Ρωμιάς που μας φανερώνεται και τώρα, ενώ εγώ του μιλούσα χωρίς τέτιο σκεπό κι απο άποψη μονάχα ιστορική.

Τονέ ρωτούσα δηλαδή αν απο τα χρονια της σκλαβιάς ίσια με τα 1888, βγήκε στο ρωμαϊκό κανένα βιβλιο-γραμμένο στο παζό-που νάχη την καλλιτεχνική αξία του *Ταξιδιού*. Τό ρωτούσα για να τού δείξω πως αδύνατο κανείς να σκαρώση εθνική φιλολογία χωρίς την τέχνη. Ο Τριανταφυλλίδης συγκατάνεψε.

— Ναι, μου αποκρίθηκε: Κατόπι θα το συλλογίστηκε κι άλλαξε.

Τι να σας πώ; Εγώ δέν αλλάζω. Έχω την επιστημονική την πεποίθηση πως έδωσα στην αγαπημένη την πατρίδα το σπουδαίο εργαλείο του πολιτισμού, δηλαδή μια φιλολογική κρίση.

Προσμένω τώρα να μας βγάλη ο σιορ Τριανταφυλλίδης το Ταξίδι μου της Μιχτής.

Δευτέρα, 30 του Γιούνη, 1924.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Στά 1891, όταν βγήκε τό βιβλιαράκι του Βερλαίν «Mes Héroïtaux», ό 'Ανατόλ Φράνς δημοσίεψε στο «Χρόνο» του Παρισιού την ακόλουθη κριτική, που δέν τυπώθηκε ποτέ από τότε μέσα σε κανέναν τόμο του 'Ανατόλ Φράνς κ' έτσι τώρα, μιά κ' έχουνε περάσει τριαντατρία χρόνια, φαίνεται σάν ανέκδοτη.

Μέσα στο μικροσκοπικό αυτό βιβλιαράκι (70 σελίδες μόλις) έ ποιητής μας ιστορεί, με ώμη ελιγκρίνεια, τή ζωή του στά νοσοκομεία. Είναι γνωστό πώς; ό Πώλ Βερλαίν έμεινε πολλές φορές, έδω κ' έφτά-όχτώ χρόνια, στο νοσοκομείο του Μπρούσσαλ. 'Ωστόσο δέ μοιάζει καθόλου με τόν Μωρώ, με τό Ζιλμπέρ ή με τό Μαλφιλάτρ. Αύτς έδω δέν είναι άπ' τήν παρέα των φθισικών του λυρισμού. "Αμα θελήσει κανείς να μιλήσει για τή «Ζωή μου στα νοσοκομεία» εν' έλωσδιόλου άταίριαστο να πάρει ύφος κλαψιάρικο και να δλοφύρεται ά λά Ζιλμπέρ:

«'Αλίμονο! ή πέννα πέφτει άπ' τό χέρι μου! Φτωχέ Ζιλμπέρ, πώς σου ειλανε γραφτό να ύποφέρεις!»

'Ο φτωχούλης Λελιάν είχε κι αύτς τά βάσανά του. Μά δέ σου κάνει τήν παραμικρή εντύπωση ποιητή που ύποφέρει από μαρασμό. Τούτες έδω είναι γεμάτος δύναμη, γεμάτος μεγαλοφυα, γεμάτος βίτσια: Είναι ένας γέρο-έλητης, έξαιρετικά γέρος. Τήν ώρα που γυρίζει, νύχτα, μες στούς δρόμους, τό πύξι του που έχει πύθει άγκύλωσθ, άπ' τούδ ρευματισμούς, χτυπάει πάνω στις πλάκες σά νάνα σφυρι άτσαλένιο.

"Ετσι που τόν βλέπετε μ' αυτό τό πόδι, κάνει τήν εισοδό του κάθε τόσο, με τό μέτωπο ψηλά, ύποτε του καπνίσει, στο νοσοκομείο. «'Αγκύλωσις τοπική του άριστερου γόνατος, συνεπεία θρηρτισμού ρευματικής φύσεως». Βλέπετε και μόνοι σας πώς; δέν πρόκειται για κανένα